

GRIGORE VIERU, POETUL ÎNTRUPAT AL MARILOR TEME METAFIZICE, ÎN VIZIUNEA LUI FĂNUȘ BĂILEȘTEANU

Narcisa Florentina BOLDEANU

Școala Gimnazială Blâni, România

Along with this living proofs of our language evolution are disappearing important links from our language history. Gathering and interpreting this material is one of the most important present problems.

La puțin timp de la publicarea monografiei lui Stelian Gruia, *Poet pe Golgota Basarabiei*, în România apare o nouă carte despre viața și opera poetului Grigore Vieru. Autorul este un critic „autorizat”, Fănuș Băileșteanu, care chiar dacă vine cu o carte de întindere mai mică, își asumă responsabilitatea de a construi un real portret, argumentat în baza canoanelor literare, privind importanța operei poetului Grigore Vieru – atât în plan literar, cât și în cel social-istoric.

Monografia, intitulată simplu *Grigore Vieru, Omul și Poetul*, se ridică deasupra oricărui tip de prejudecată enunțată asupra operei autorului român din Basarabia, cu atât mai mult cu cât întregul demers scoate în vileag, prin comparație cu alți autori români contemporani, valoarea etică, estetică-poetică a operei în contextul istoriei literare. Dacă Stelian Gruia afișează o atitudine familiară față de opera și viața poetului Grigore Vieru, Fănuș Băileșteanu păstrează o anumită distanță, lucru care denotă profesionalismul academic, preferând să evidențieze, în contextul tulburat al receptării operei autorului basarabean, vocea profund poetică, magică, rostită pe un ton firesc, uman, natural, voce care îi conferă o poziție particulară în ansamblul generațiilor literare.

De altfel, criticul literar intuiește unul din crezurile care au stat la baza creației vierene, anume – așezarea în poezia *de totdeauna*. În volumul antologic *Rădăcina de foc* (1988), poetul basarabean, rostindu-și confesiunea de credință, subliniază: „Părerea mea este că nu există generații, deși mai demult credeam că există. Sunt numai grupuri de tineri consolidați în dorința grabnică și firească de afirmare și grupuri de poeți mai vârstnici uniți în apărarea, tot firească, a cuceririi lor poetice. Un poet bun ține de toate generațiile, mediocritatea de nici una” [1].

După felul în care este structurată monografia, putem observa că autorul ei își propune să ne *inițieze*, prin traseul criticii literare propriu-zise, pe coordonata coerentă a biografiei și operei poetului. Lucrarea este împărțită școlărește în trei secțiuni: *Omul* – în care autorul realizează o cuprinzătoare cercetare biografică; *Poetul* – capitol de întindere mai mare, structurat, la rândul său, în alte șapte subcapitole *A fi poet însemnează...; poezia pentru copii; Poezia pentru Doamne și/sau Domnițe; Poezie pentru <Mama>; poezia pentru Patrie; Poezia pentru... Hristos; Poezia pentru...Poezie*, în care criticul român analizează minuțios opera poetului. Aici autorul insistă și pune în lumină temele dominante ale lui Grigore Vieru: copilăria, mama, iubirea, patria, sentimentul religios, simțământul poetic etc.; și o a treia secțiune – *Portret final*. Lucrarea este îmbogățită și de o *Bibliografie* sumară, care închide cercul hermeneutic al lui Fănuș Băileșteanu cu privire la particularitățile poeziei vierene.

În cele mai multe articole sau monografii despre poetul Grigore Vieru autorii abuzează și conturează, în ton *melodramatic*, situația biografică. Fănuș Băileșteanu, chiar dacă încearcă să se țină departe de acest comportament deviant, notează, cu simț de răspundere, că „viața lui Grigore Vieru n-a fost deloc ușoară” [2]. Dar, criticul nu pune în vedere episodul *suculent* al perioadei copilăriei poetului, așa cum întâlnim la Stelian Gruia, ci, dimpotrivă, în capitolul *Omul* monografistul orientează privirea noastră către luptătorul, modelul uman întâlnit în personalitatea lui Grigore Vieru, odată cu debutul poetic.

Tot aici cărturarul român inventariază pozițiile pro și contra ale aceluia care s-au pronunțat cu privire la ansamblul operei lui Vieru. Totuși, Fănuș Băileșteanu atrage atenția că cele mai multe cronici, în special din partea *cercetătorilor* români, sunt fondate pe principiul unor prejudecăți politice, defăimând astfel adevărata arhitectură estetică. Inventarierea acestor poziții, precum și realizarea monografiei în ansamblu, denotă, în contextul dat, un curaj de care autorul dă dovadă.

Criticul observă, așa cum au făcut-o și alții, că la Grigore Vieru există între viața și opera sa poetică sau publicistică o colaborare / întrețesare organică, astfel încât Poezia are un rol ontologic, existențial în biografia sa: „Este însăși viața sa. Artistul trăiește până în 1988, aproape, exclusiv în, prin și pentru poezie” [3]. Scriitorul român a observat că una din preocupările constante ale poetului e aceea de a *recupera* adevărul istoric, de a lupta pentru drepturile omului: „Activitatea sa literară, politică, educativă a făcut din Grigore Vieru una dintre cele mai puternice personalități luptătoare pentru drepturile omului în Republica Moldova” [4].

Criticul este primul care relevă etapele sacralizării limbajului poetic la Grigore Vieru. Acestea izvorăsc din structura sa psihologică-artistică. Poetul își însoțește existența printr-o atitudine Christică, despre care vorbește și Stelian Gruia. Din această nobilă atitudine poetul va identifica prezența sacrului în tot ce este vegetal, în tot ce este lumesc. Din această bunătate liturgică Fănuș Băileșteanu descoperă *Icoana sfântă* a omului (vierean): „mai toate poeziile sale – cu Mama; cu iubita; cu Floarea-soarelui; cu Pâinea scoasă din divinul Cuptor; cu Izvorul natal; cu Piatra (de pe Prutul răstignirii); cu Copiii – îngeri ai acestei vieți ce este dată Omului; cu Bătrânii – adevărați martiri, *duși în Siberii* – demonstrează peremptoriu un singur lucru: numai Icoana sfântă din Casa mamei, numai Dragostea, numai Credința în Dumnezeu au ajutat semenii săi (și pe sine însuși) să supraviețuiască” [5].

În capitolul despre *Poezie*, criticul român punctează poetica viereană în ansamblul ei. În acest sens, în cele șapte paragrafe, autorul simte nevoia să dezbată, cu aparatul criticii literare, temele considerate fundamentale, de o valoare și o frumusețe autentică. În primul subcapitol criticul continuă oarecum atitudinea din capitolul precedent, polemizând pe chestiunea *limbii române* în lirica lui Vieru. Pentru a-și susține trăirile și credințele față de poezia lui Vieru, Fănuș Băileșteanu consemnează, prin tehnica ce vizează comparația, reflecțiile despre limbă ale altor scriitori români – Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru etc.

În cel de-al doilea paragraf hermeneutul se apleacă asupra poeziei pentru copii. Atitudinea și argumentul comparativ apare și aici, doar că de această dată abordarea e dusă în zona teologiei. Poetul apare, astfel, într-o înfățișare mitologică, cu atât mai mult cu cât în comparațiile despre volumul *Albinuța*, pe care criticul le face, este adus în atenție unul dintre cei trei mari părinți capadocieni, Sfântul Grigore din Nazians. Chiar dacă, de pildă, criticul Theodor Codreanu consideră comparația puțin exagerată [6], noi suntem de părere că ea apare în contextul în care, într-un stat sărăcit de puterea credinței, era nevoie de construirea unor modele spirituale, prin care ceilalți să ajungă la *rugăciune* și *confesiune* către Dumnezeul ortodoxiei strămoșești: „Poetul Grigore Vieru devine, într-un fel, < părintele nostru Grigorie, de Dumnezeu Cuvântul >, cel născut la Nazians, < către anul 328 >, care, < ajuns la măsura vârstei și plăcându-i să învețe >, s-a întors însă și < s-a făcut dascăl în Capadochia > (în Țara lui), fiind sfințit < episcop, mai târziu, de Sfântu Vasile > – chiar < fără voia lui >. Ctitor al unei < biserițe a Învierii >, iubind < viața duhovnicească. Poezia creștină și teologia pe înțelesul oamenilor >, < Sfântul Grigorie >, < a adunat pe credincioși într-o bisericuță mărginașă, deschisă chiar în casa uneia din rudele sale > și < a adus multe dovezi contra greșelilor învățături ce tulburau, atunci, Biserica >. Dacă, prin urmare, în teologia lui (a sfântului Grigore din Nazians – *n.n.*) Biserica Răsăritului și-a văzut talmăcită propria ei teologie despre taina Sfintei treimi, se poate, cred, spune că și *albinuța* poeziei lui Grigore Vieru – fie și în cea < pentru copii > ! – există < sfânta treime > (mioritică) a Neamului românesc” [7].

Tot în spirit comparatist abordează criticul român poemele de dragoste ale lui Grigore Vieru. În acest sens, invocând considerațiile poetei Carolina Ilica, potrivit căreia tema cea mai profundă a liricii erosului la Grigore Vieru este legată de imposibilitatea autorului de a vedea iubirea „egal împărțită între mamă și iubită”, autorul inițiază o analiză privind o cromatică a erosului, analiză care îl va inspira mai târziu și pe Theodor Codreanu în demersul său critic-monografic. Băileșteanu sugerează că la Grigore Vieru culoarea *verde* este culoarea dragostei – primordiale. Aici, criticul aduce în discuție și asemănările tematice întâlnite în lirica prousitană și eminesciană, astfel încât concluzia este una integratoare: „toată poezia lui stă sub semnul iubirii” [8].

Nici tema *mamei* nu scapă de abordarea comparatistă. Un plus ar fi că autorul monografiei românești integrează tema *maternității* în ansamblul atitudinilor folclorice. Totuși, autorul remarcă în poezia dedicată mamei și o diversitate a întrupărilor stilistice, inspirată în mod natural din poezia românească. Criticul vorbește chiar despre spațiile diagonalelor unui pentagon în care poate fi descoperit specificul poeziei lui Vieru: „spiritul < testamentului > arghezian; < jalea > națională, cu tonalitatea biblică a lui Octavian Goga, dar fără stilul baladesc al rapsodului din Rășinari; < boala > din lume (...) și melancolia, ca și expresia – blagiană; < armonia > eminesciană, muzicală, a sufletului moldav și liniștea bucolică, pillatiană, liniștea < satului dintre vii >, dintre păduri” [9].

Fănuș Băileșteanu acordă un loc deosebit și problemei poeziei pentru patrie, pentru limba română. Subcapitolul este scris în ton polemic, demontând prejudecata că Grigore Vieru ar fi un tributar al poeziei patriotice. Potrivit criticului, principala preocupare a poetului nu e să cânte despre patrie, ci mai curând despre valorile autentice ale acesteia, despre istorie, despre tradițiile ei: „Această stare de beatitudine caracterizează însă lirica poetului doar până prin anii 1990-1991. După acești ani, Grigore Vieru începe să scrie ... <Poeme publiciste>, cum și-a subintitulat ciclul <Dumnezeu și Patria>. Poetul a ieșit din <carapacea> melancoliei dorului și a bucoliceii sale contemplații, din erotica eului său liric, devenind, ca și Octavian Goga până la primul război mondial, un <poeta vates> – <poetul pătimirii noastre>. Și-a schimbat și expresia artistică” [10]. Fiind în același spirit cu poetul în ceea ce privește problema limbii, criticul completează: „Poezia este, cum se știe, întruparea sublimă a limbii. Fără asumarea destinului limbii natale, nu există nici poezie” [11].

Un subcapitol demn de luat în considerație este acela în care Fănuș Băileșteanu analizează atitudinea poetului român din Basarabia față de *moarte*. Originalitatea poeziei lui Vieru „constă în cadrul mai larg al poeziei de meditație, de reflexie filosofică asupra marilor teme ale poeziei, ale destinului uman – în chiar nucleul acestei meditații: în felul cum e privită moartea” [12]. În acest sens, criticul conchide că în ceea ce privește abordarea acestei teme poetice inspirația vine tot din zona folclorului, din *Miorița*, precum și din zona influențelor dinspre Eminescu și Blaga. În ciuda acestor *influențe* întâlnite la tot pasul, cărturarul român dezvăluie că o mare parte a atitudinii poetului față de moarte vine din atitudinea poetului față de viață. Acestuia îi este *dragă* viața *până la lacrimi*. Este o abordare filosofică.

Referințe:

1. Vieru Gr. Rădăcina de foc. - București: Univers, 1988, p.341.
2. Băileșteanu F. Grigore Vieru. - București: Iriana, 1995, p.23.
3. Ibidem, p.32.
4. Ibidem, p.9.
5. Ibidem, p.104.
6. Codreanu Th. Duminica mare a lui Grigore Vieru. - Iași: Princeps Edit, 2010, p.107.
7. Băileșteanu F. Grigore Vieru. - București: Iriana, 1995, p.65.
8. Ibidem, p.71.
9. Ibidem, p.80.
10. Ibidem, p.88.
11. Ibidem.
12. Ibidem, p.110.

Prezentat la 06.07.2012